

גם השנה / לאה גולדברג

מתוך: "פתחו את השער" מד"ל לכתה ה' תשנ"ח עמ' 41-43

השיר עוסק בתופעות הטבע החוזרות מדי שנה בשנה, באדם ובכמיהתו להגיע לטוב.

הבית הראשון מתאר תופעות טבע מגוונות. גיוון יוצר הרגשת קביעות מחד גיסא והתחדשות מאידך גיסא. מורגשת תנועה דו-כיוונית מלמעלה למטה ומלמטה למעלה "עולה החמה ויורד המטר"; פעילות זאת משתלבת בתנועה רוחבית: "מוריק הדשא, מזהיב ההדר, מלבין החצב".

הצבעים ירוק, לבן וזהוב מבטאים את התחדשותו של הטבע מדי שנה בשנה וגם צמיחה וקמילה. בני האדם בבית השני מוצגים בלידתם ובהתחדשותם במקביל לתופעות הטבע, אך בשונה מהן מאופיינים בני האדם בבית זה ברגשותיהם: דמע וצחוק, שמחה ואחווה.

הדוברת בשיר מנהלת דו-שיח סמוי עם הנאמר בקהלת א, ט: "מה-שהיה הוא שיהיה ומה-שנעשה הוא שיעשה, ואין כל-חדש תחת השמש". אך בניגוד לנימתו הפסימית של קהלת, מתבוננת המשוררת בתופעות במבט אופטימי: אמנם אנשים נולדים לא רק לצחוק אלא גם לדמעות, לא רק לאחווה אלא גם לשנאה - אך תמיד נשארת התקווה לטוב. גם בתוך המחזוריות נשאר מקום לחדש, בלתי צפוי ולמשאלה שיהיה רק טוב.

שתי הפנים המנוגדות של החיים מובעות בשיר באמצעות החזרות והקביעות. בצד הביטחון שהכול חוזר על עצמו, קיימים החששות שמהו עלול לקרות. המשפט האחרון של השיר, שהוא היחיד שאינו פותח במילים "בכל שנה", שובר את תבנית השיר הן בצורתו והן בתוכנו: השורה המסיימת את השיר היא קצרה (בניגוד לשאר שורות השיר) ונאמר בה "גם השנה" ולא "בכל שנה" - הדגש הוא על השנה הנוכחית. יש כאן ניסיון לבטא את המשתנה שבקבוע על ידי הדגשת החד-פעמיות של מה שעתיד לקרות בשנה זו.

במשפט זה יש מעבר מהעיסוק בכללי ובאוניברסלי אל העיסוק בפרט החד-פעמי המבטא את התפילה של הדוברת בשיר - שהיא בעצם תפילת כולם - לטוב.

הצעות להפעלה

1. בין צורה לתוכן - הצצה למטבחו של יוצר

הצעת ה"הצצה למטבחו של יוצר" דרך עיון בשיר "גם השנה" היא בלתי שגרתית. בחלקה הראשון של פעילות זו אמורים התלמידים לחוות בהדרגה תהליך יצירתי, חווייתי, ולחוש עצמם שותפים במעשה היצירה.

באמצעות חומרי השיר - המילים והמשפטים - יחברו התלמידים שיר משלהם. מהלך הפעולות מפורטת בהמשך.

רק לאחר שייחשפו בפניהם המשמעויות הגלומות במילים ובקשרים שביניהן, תוך כדי התנסות עצמית, יתוודעו התלמידים לשיר המקורי של לאה גולדברג. זה יהיה בשבילם מעין מפגש עם מכר וותיק.

פעילות מעין זאת מתאימה לא רק לשיר "גם השנה" אלא גם לשירים אחרים קצרים; מובנים, קצביים - לא קשים.

שלב ראשון - מילים ומשפטים

- רושמים על הלוח את המילים שבשורות 6, 5¹ לא על פי הסדר המקורי ומבקשים מהתלמידים לערוך אותן במשפט בעל משמעות. הפעילות תיעשה בעבודה אישית או בזוגות.

המילים: אנשים, לאחזה, לרוב, בכול, נולדים, ושנאה, לדמעות, שנה, ולצחוק.

יש להניח שהתלמידים יציעו הצעות שונות. ניתן לרשום על הלוח הצעה אחת או יותר. תתקבל בברכה כל גרסה סבירה של התלמידים.

- כמו בפעילות א' עם המילים הבאות:

אדמה, ההדר, החצב, ושנה, כל, ומלבין, מתחדשת, ומזהיב, שנה (שורות 3, 4).

- כנ"ל עם המילים:

גם, בטוב, ויש, רק, הרוצה, מישהו, השנה (שורות 7, 8).

- כנ"ל עם המילים:

הדשא, המטר, ועולה, כל, החמה, ויורד, מוריק, ושנה, שנה (שורות 1, 2).

שלב שני - עריכת המשפטים ברצף

התלמידים מתבקשים לערוך את ארבעת המשפטים שהתקבלו בפעילות הקודמת בסדר הגיוני בתוספת הסבר לאופן העריכה.

דוגמאות לנימוקים של תלמידים:

המשפטים ערוכים על פי הרעיונות הבאים: טבע, אדם, אדם, טבע;

קבוע ומשתנה וכיו"ב.

שלב שלישי - חלוקת כל משפט לשתי שורות

התלמידים מתבקשים לחלק כל אחד מארבעת המשפטים שכתבו לשניים. החלוקה תלווה בהנמקות.

תשובות אפשריות: חלוקה לפי עניין, לפי אורך שורות, לפי חריזה.

שלב רביעי - משורות לבתים

חלוקת כל המשפטים לבתים בליווי הנמקות.

תשובות אפשריות: החלוקה נעשתה לפי המילה הפותחת, לפי העניין.

מתקבלות גירסאות שונות של שירים.

שלב חמישי - מכירים את השיר המקורי

- מעמידים את מה שיצרו התלמידים לצד השיר המקורי. יש להיזהר מכל עמדה של שיפוט לגבי טיב היצירה של התלמידים.

- מציגים וקוראים את השיר של לאה גולדברג לפני התלמידים ללא כותרת וללא שם המחבר.

- התלמידים מתבקשים לנחש מי כתב את השיר. לאחר מכן יצוין שם המשוררת.

- דיון:

א. לפי מה חילקה המשוררת את שורות השיר.

ב. לפי מה חילקה המשוררת את בתי השיר: חלוקה לשני בתים; חלוקה לארבעה צמדי שורות (שלושה צמדים הפותחים באותן מילים, וצמד שורות אחרון שבו חל שינוי).

---

¹ מחלקים את השיר לארבעה חלקים. כל שתי שורות הן יחידה אחת. אפשר לבחור, כמובן, גם בצמד שורות אחר.

שלב ששי - שם השיר ומשמעותו

- א. התלמידים מתבקשים להציע שם מתאים לשיר ולהסביר את בחירתם.
תשובות אפשריות: התחדשות, כל שנה, רק טוב.
- ב. רושמים את שם השיר המקורי "גם השנה" ומנסים להבין מדוע נבחר שם זה דווקא.
(שימו לב כי שם זה יוצר עם השורה האחרונה מסגרת מעגלית לשיר.)
- ג. קוראים את השיר בקול, אפשר בעל-פה.

2. רפלקציה

- בפעילות הקודמת הילדים התנסו קצת "במטבחו של היוצר" והיו שותפים במידת-מה לחוויית תהליך היצירה.
- חשוב שהתלמידים יהיו מודעים לתהליך שעברו. ניתן לעשות זאת באמצעות שיחה שתשחזר את התהליך.
- למשל - מהו הגורם שעזר ביותר לארגון המילים והשורות?
- האם אפשר היה להסתפק בהתאמת החרוז כדי לארגן את המילים בשורות ואת השורות - בבתים?
- וכן שאלות כמו: מה הייתה ההרגשה בזמן "כתיבת" השיר?
- מה דעתנו על פעילות מסוג זה? מה מיוחד בפעילות זו?

3. הצעה נוספת ללימוד השיר

- מחלקים לתלמידים דף עם השיר.
- התלמידים צובעים מילים, שורות או משפטים על פי אחד הקריטריונים הבאים:
- מילים המביעות צבעים מפורשים וצבעים מרומזים, ניגודים בשיר, מילים המביעות רגשות וביטויים חוזרים.

פעילות זו תוביל את הכיתה לשיחה על הרגשות המובעים בשיר ועל תופעות הטבע המתוארות בו. כדאי להבליט מושגים כמו מחזוריות לעומת קביעות (או משתנה לעומת קבוע), כללי לעומת פרטי, אופטימי לעומת פסימי וכו'.

- שיחה על מבנה השיר תוך הבלטת הרעיון שהמבנה הוא בעצם המסר. התלמידים יתבקשו לחלק את השיר בדרך אחרת ולנמק את החלוקה (בשיר ארבעה משפטים, השינוי חל במשפט הרביעי שהוא שיאו של השיר).

- "ויש מישהו הרוצה רק בטוב"

התלמידים יספרו מה הן ציפיותיהם בתחילת השנה, מהי תפילת כל אחד מהם בתחום האישי, הכללי וכד'.

- אפשר להתמקד במילים "רק בטוב" ולשאול: מהו טוב בעיניכם? מהו טוב בשבילכם?